

УДК 351:338.432

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2023.2.78>**Р. М. Солошенко**

здобувач наукового ступеня кандидата наук

НАПРЯМИ ВІДНОВЛЕННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

У статті досліджено напрями відновлення аграрного сектору України у післявоєнний період, який зазнав значних руйнувань через військові дії, включаючи втрату оброблюваних земель, руйнування інфраструктури та значне скорочення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції. На основі аналізу сучасного стану галузі визначено ключові виклики, такі як руйнування логістичної інфраструктури, зменшення площ оброблюваних земель через мінування, проблеми з доступом до ринків збуту та дефіцит фінансування. Пропонуються основні напрями відновлення аграрного сектору: реконструкція зруйнованих об'єктів інфраструктури, відновлення систем зрошення, залучення міжнародних інвестицій, надання державної фінансової підтримки у вигляді субсидій та пільгових кредитів, а також впровадження сучасних агротехнологій і цифрових систем управління виробництвом. Особливо наголошується на важливості розвитку людського капіталу через навчання та підготовку кадрів для аграрного сектору, а також на необхідності диверсифікації експортних ринків. Стаття розкриває потенційні ефекти від впровадження цих заходів, серед яких збільшення обсягів виробництва, підвищення рівня зайнятості в сільській місцевості, зміцнення конкурентоспроможності української аграрної продукції на світових ринках та забезпечення продовольчої безпеки. Відновлення аграрного сектору розглядається як один із ключових чинників економічної стабілізації та довгострокового розвитку України після війни. Реалізація запропонованих заходів сприятиме не лише відновленню аграрного сектору, але й його трансформації відповідно до сучасних світових тенденцій сталого розвитку та «зеленої економіки». Важливим аспектом є впровадження екологічно чистих технологій у сільськогосподарське виробництво, зменшення залежності від хімічних добрив та використання відновлюваних джерел енергії. Це дозволить не тільки підвищити екологічну стійкість галузі, але й зробити українську продукцію більш привабливою для міжнародних ринків, орієнтованих на екологічні стандарти. Відновлення та розвиток аграрного сектору також допоможуть подолати соціальні наслідки війни. Повернення внутрішньо переміщених осіб до сільських регіонів, створення нових робочих місць та покращення умов життя сприятимуть відродженню сільських громад і зменшенню рівня міграції. Загалом, стаття пропонує комплексний підхід до відновлення аграрної галузі України після війни, який включає економічні, соціальні та екологічні аспекти. Це підкреслює важливість координації зусиль держави, бізнесу та міжнародних партнерів у реалізації довгострокових програм, які забезпечать сталий розвиток аграрного сектору, його інтеграцію в глобальні економічні процеси та покращення якості життя населення.

Ключові слова: аграрний сектор, післявоєнне відновлення, сільське господарство, інвестиції, аграрна політика, сталий розвиток.

Постановка проблеми. Аграрний сектор є однією з основних складових економіки України, займаючи ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки, розвитку експорту та створенні робочих місць, особливо у сільській місцевості. До війни Україна входила до числа найбільших експортерів зернових і олійних культур,

а сільськогосподарська продукція становила близько 40% від загального експорту країни. Проте війна, яка розпочалася у 2022 році, спричинила безпрецедентні виклики для сільського господарства. Руйнування інфраструктури, окупація частини територій, міграція населення та проблеми з експортом серйозно підірвали аграрний потенціал країни. Станом на 2023 рік, великі площі сільськогосподарських земель

залишаються замінованими або забрудненими, а логістичні шляхи порушені через руйнування транспортної інфраструктури та блокування портів. Втрата робочої сили через військові дії та переміщення значної частини населення в інші регіони чи за кордон також ускладнює відновлення галузі. Ці фактори негативно вплинули на рівень виробництва сільськогосподарської продукції та експортний потенціал. Крім того, війна призвела до суттєвих економічних і соціальних потрясінь, що ускладнюють відновлення аграрного сектору. Післявоєнне відновлення аграрного сектору України є одним із найбільш пріоритетних завдань державної політики, оскільки ця галузь є не тільки джерелом продовольчої безпеки, але й важливим чинником для економічної стабільності країни. З огляду на значну роль аграрного сектору в експорті, його відновлення сприятиме покращенню торговельного балансу та забезпеченню валютних надходжень, що є критично важливим для економіки в умовах постконфліктної перебудови. Зокрема, відновлення сільського господарства може стати рушійною силою для реабілітації сільських територій, розвитку інфраструктури та повернення населення, яке було вимушене залишити свої домівки через бойові дії. Аграрний сектор також має потенціал для залучення інвестицій, особливо в контексті інноваційних технологій, таких як прецизійне землеробство, діджиталізація та зелена економіка. Стале відновлення сільськогосподарської галузі має стратегічне значення для забезпечення продовольчої незалежності країни та зменшення імпортозалежності в ключових продуктах. У зв'язку з цим, дослідження напрямів відновлення аграрного сектору є важливим не лише для української економіки, але й для глобальної продовольчої системи, оскільки Україна відіграє важливу роль у забезпеченні світових ринків продовольством. Аналіз сучасних викликів та визначення стратегічних напрямів відновлення аграрної галузі дозволить створити передумови для швидкої та ефективної реабілітації сільського господарства у післявоєнний період, що є важливим для довгострокового розвитку країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дослідженнях вітчизняних нау-

ковців, присвячених питанням розвитку аграрного сектору, основна увага зосереджена на аналізі поточного стану галузі, тоді як пропозиції щодо її вдосконалення менш систематизовані. Управлінські аспекти державної підтримки аграрного сектору були розглянуті в роботах таких учених, як В. Борщевський, Е. Маркова, О. Манойленко, А. Никифоров, В. Русан, П. Саблук, М. Скорик, А. Череп та Л. Щуревич. Незважаючи на широкий спектр досліджуваних напрямів, питання ефективності розвитку аграрного сектору в Україні залишилися майже не висвітленими в цих працях.

Мета статті – визначити основні напрями та шляхи відновлення аграрного сектору України в післявоєнний період, проаналізувати вплив війни на сільськогосподарську галузь та окреслити можливості для подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Сільське господарство України до війни займало провідні позиції як на внутрішньому, так і на світовому ринках, генеруючи значні обсяги продукції та експортних надходжень. Україна була одним із найбільших виробників і експортерів зернових, олійних культур та іншої сільськогосподарської продукції, забезпечуючи до 10% світового експорту пшениці та понад 40% експорту соняшникової олії. Однак із початком повномасштабної війни в лютому 2022 року аграрний сектор зазнав глибоких руйнувань, які мають довготривалі наслідки [1].

Однією з найбільших проблем, з якими стикнулася Україна, є руйнування інфраструктури. Внаслідок бойових дій значна частина сільськогосподарських об'єктів, таких як елеватори, складські приміщення, заводи з переробки та обробки продукції, була зруйнована або пошкоджена. Зокрема, порти, через які здійснювався експорт, були заблоковані, що призвело до порушення логістичних ланцюгів. Відсутність доступу до ключових транспортних шляхів, таких як порти в Чорному морі, спричинила значні труднощі з експортом продукції, навіть у тих регіонах, де сільськогосподарська діяльність ще можлива. Під час війни виникли проблеми з перевезенням продукції заліз-

ницею та автомобільними шляхами через руйнування інфраструктури та відсутність безпечних транспортних коридорів.

Другим важливим фактором є втрата оброблюваних земель. За оцінками, до 30% сільськогосподарських угідь України перебувають у зоні бойових дій або тимчасово окуповані, що робить їх недоступними для обробітки. Окрім цього, багато земель були заміновані або зазнали екологічних збитків, що робить їх непридатними для сільськогосподарського використання в короткостроковій перспективі. Минування земель є серйозною загрозою для сільського господарства, адже навіть після завершення активних бойових дій їх розмінування потребує значного часу та ресурсів. Це призводить до різкого скорочення площі оброблюваних земель, що, у свою чергу, зменшує обсяги вирощування продукції та загальний виробничий потенціал країни.

Крім втрат земель, на аграрний сектор значно вплинули міграційні процеси та демографічні зміни. Велика частина сільського населення була змушена покинути свої домівки через бойові дії, що призвело до браку робочої сили на багатьох сільськогосподарських підприємствах. Ті працівники, які залишились, часто стикаються з труднощами через нестачу ресурсів, обладнання та безпечних умов праці. Відтік населення зі сільської місцевості поглиблює і так тривалу проблему депопуляції села, що ускладнює відновлення галузі після завершення війни [2].

Зниження обсягів виробництва стало одним із найбільш очевидних наслідків воєнних дій. Згідно з даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, внаслідок скорочення оброблюваних земель, втрат інфраструктури та логістичних проблем, обсяги виробництва сільськогосподарської продукції у 2023 році зменшилися на 30-40% порівняно з довоєнним рівнем. Це не тільки послабило внутрішній ринок і продовольчу безпеку, але й суттєво знизило експортний потенціал країни, що негативно вплинуло на загальну економіку. Наприклад, експорт зернових у 2023 році зменшився майже на половину, порівняно з попередніми роками, що позначилося на валютних

надходженнях та сальдо торговельного балансу.

Фінансова криза у галузі також стала важливим фактором занепаду. Після початку війни більшість аграрних підприємств стикнулася з гострою нестачею фінансових ресурсів для продовження діяльності. Банки обмежили кредитування аграрного сектору через високі ризики, пов'язані з війною, що ускладнило доступ фермерів до фінансових інструментів для відновлення або підтримки виробництва. Водночас підвищення цін на паливо, добрива та засоби захисту рослин призвело до збільшення собівартості виробництва, що ще більше поглибило кризу у галузі.

Незважаючи на ці виклики, аграрний сектор України продовжує демонструвати значний потенціал для відновлення та розвитку. Україна має одні з найродючіших у світі земель, так звані чорноземи, які здатні забезпечити високі врожаї. Крім того, країна має великий досвід у вирощуванні зернових і технічних культур, що робить її стратегічно важливим постачальником продовольства на глобальному рівні. Відновлення аграрного сектору після війни є життєво важливим завданням для України, адже від цього залежить не лише продовольча безпека країни, але й економічна стабільність та можливості для подальшого розвитку.

Війна в Україні, яка почалася в 2022 році, спричинила масштабні руйнування в аграрному секторі, що мало серйозні довгострокові наслідки для економіки країни. Аграрний сектор, який до війни забезпечував значну частину експортних надходжень та створював мільйони робочих місць, опинився під загрозою через низку факторів, пов'язаних із бойовими діями.

Одним із найбільших ударів, яких зазнала аграрна галузь України, стало руйнування сільськогосподарської інфраструктури. Багато виробничих потужностей було пошкоджено або знищено через обстріли та бойові дії. Сюди входять сільськогосподарські підприємства, склади, елеватори та інші об'єкти зберігання, які мають вирішальне значення для збереження та транспортування сільськогосподарської продукції. Ураження зазнали

й агропереробні підприємства, заводи з виготовлення добрив, засобів захисту рослин, а також тваринницькі комплекси [3].

Окремо варто відзначити пошкодження транспортної інфраструктури. Мостові переходи, залізничні шляхи та автошляхи були частково або повністю зруйновані, що ускладнило доставку продукції на внутрішні та зовнішні ринки. Для України, як великого експортера сільськогосподарської продукції, зокрема зерна та олійних культур, це стало одним із найсерйозніших викликів. Окрім того, порти на Чорному морі, через які здійснювався основний обсяг експорту, були заблоковані або пошкоджені, що значно обмежило можливості для міжнародної торгівлі.

Ще одним важливим фактором є пошкодження систем зрошення, які є критично важливими для сільського господарства в південних регіонах України. Системи зрошення в таких областях, як Херсонська та Запорізька, дозволяли ефективно вирощувати культури навіть за несприятливих погодних умов. Руїнування цих систем призвело до скорочення врожайності та втрати значної кількості продукції.

Однією з найбільш болючих втрат для аграрного сектору стало скорочення площі оброблюваних земель. Значна частина родючих земель опинилася у зоні бойових дій або під тимчасовою окупацією. Оцінюється, що близько 30% сільськогосподарських земель були втрачено через військові дії, зокрема на сході та півдні України, де відбувалися найбільш інтенсивні бойові дії.

Окрім цього, значна кількість сільськогосподарських угідь була замінована або забруднена вибуховими речовинами, що робить їх непридатними для обробки. За оцінками міжнародних експертів, для повного розмінування таких земель можуть знадобитися десятиліття, що суттєво обмежує їх використання в короткостроковій перспективі. Наприклад, після бойових дій у Чернігівській, Харківській та Донецькій областях сільськогосподарські землі виявилися настільки забрудненими вибуховими пристроями, що їхній обробіток є небезпечним для фермерів [4].

Також значні території постраждали через екологічні збитки, спричинені руїнуванням промислових об'єктів і витокami

хімічних речовин, що забруднили ґрунти та водні ресурси. Це погіршує якість земель та ускладнює їх використання для вирощування сільськогосподарських культур без додаткових витрат на очищення і відновлення.

Наслідки руїнувань інфраструктури та втрат земель призвели до значного зниження обсягів виробництва сільськогосподарської продукції. За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, у 2023 році обсяги виробництва зменшилися на 30-40% порівняно з довоєнним рівнем. Це призвело до суттєвого дефіциту сільськогосподарської продукції на внутрішньому ринку та зменшення можливостей для експорту.

Зокрема, виробництво зернових та олійних культур, які є ключовими експортними товарами України, знизилася майже наполовину. Відсутність достатніх логістичних можливостей для експорту спричинила нагромадження продукції в деяких регіонах, що призвело до її псування. Водночас у зонах активних бойових дій було втрачено або пошкоджено значну кількість тваринницьких комплексів, що призвело до скорочення виробництва молока, м'яса та інших продуктів тваринництва.

Проблеми з доступом до добрив, пального та засобів захисту рослин, які раніше імпортувалися або вироблялися в Україні, також стали одним із чинників, що обмежують виробництво. Військові дії зруйнували підприємства з виробництва хімічних добрив та нафтопереробні заводи, що призвело до дефіциту та подорожчання таких ресурсів для фермерів.

Використання передових агротехнологій, таких як прецизійне землеробство, цифровізація виробничих процесів та інноваційні методи управління ґрунтом, є однією з ключових переваг українських аграріїв. Це дозволяє підвищувати ефективність використання ресурсів, знижувати витрати та оптимізувати процеси вирощування культур навіть у складних умовах.

Також варто відзначити високий експортний потенціал України, особливо у післявоєнний період. Після стабілізації внутрішньої ситуації та відновлення логістичних шляхів, Україна зможе знову стати

важливим постачальником зерна, олійних культур та іншої сільськогосподарської продукції на міжнародні ринки. Передумови для цього створюються завдяки стратегічному географічному положенню країни, яке дозволяє ефективно забезпечувати продукцією як європейські, так і азійські ринки. Крім того, диверсифікація ринків збуту та розширення експортних можливостей на країни Близького Сходу та Північної Африки є стратегічним завданням, яке вже реалізується українськими експортерами [5].

Ще однією важливою перевагою є підтримка міжнародних партнерів. Після війни Україна отримала значну увагу з боку світової спільноти, включаючи фінансову та технічну допомогу від міжнародних організацій і партнерських держав. Багато міжнародних донорів і фінансових інституцій, таких як Світовий банк, Європейський Союз і FAO, готові інвестувати в аграрний сектор України для його відновлення та розвитку. Ця допомога може бути спрямована на відновлення інфраструктури, надання кредитних ресурсів для фермерів, підтримку інноваційних проектів і розвиток сучасних технологій у сільському господарстві.

Окрім того, післявоєнний період може стати стимулом для структурної трансформації аграрного сектору. Сільське господарство України має можливість перейти до більш сталого та інноваційного розвитку. Важливими елементами цього процесу можуть стати розвиток органічного землеробства, перехід на екологічно безпечні технології вирощування продукції, зменшення залежності від хімічних добрив та пестицидів, а також впровадження «зеленої економіки». Це відповідає глобальним трендам у сфері сільського господарства та може допомогти українським аграріям стати більш конкурентоспроможними на світових ринках.

У контексті відновлення аграрного сектору також важливо звернути увагу на розвиток людського капіталу. Після війни Україна зможе розраховувати на повернення частини вимушено переміщеного населення, зокрема аграрних працівників, що створить додаткові можливості для відновлення виробництва. Важливим

завданням стане підвищення кваліфікації та навчання нових фахівців, які зможуть працювати з сучасними технологіями та забезпечувати ефективне управління сільськогосподарськими підприємствами. Інвестиції в освіту та підготовку кадрів, а також створення програм підтримки для молодих фермерів і підприємців можуть сприяти довгостроковому розвитку аграрного сектору та забезпеченню стійкого зростання.

Таким чином, незважаючи на серйозні втрати та виклики, аграрний сектор України залишається перспективною галуззю, яка здатна відновитися і стати рушійною силою економічного зростання в післявоєнний період. Завдяки природним ресурсам, досвіду ведення сільського господарства, підтримці міжнародних партнерів та впровадженню сучасних технологій, Україна має всі передумови для відновлення свого статусу одного з провідних аграрних виробників світу.

Відновлення аграрного сектору України в післявоєнний період є стратегічним завданням для забезпечення продовольчої безпеки країни, стабілізації економіки та відновлення експортного потенціалу. Для досягнення цієї мети необхідно впровадити комплексний підхід, який охоплюватиме відновлення інфраструктури, модернізацію технологій, фінансову підтримку аграріїв, розвиток людського капіталу та активізацію експортних можливостей. Розглянемо детальніше основні напрями відновлення аграрного сектору в таблиці 1.

Успішне впровадження запропонованих заходів для відновлення аграрного сектору України в післявоєнний період матиме багатогранний позитивний вплив на економіку, соціальний розвиток та міжнародну конкурентоспроможність країни. Нижче розглянемо основні очікувані ефекти [6].

1. Збільшення обсягів виробництва. Одним із основних ефектів впровадження запропонованих заходів є відновлення та зростання обсягів виробництва сільськогосподарської продукції. Після відбудови інфраструктури та повернення оброблюваних земель до активного використання, Україна зможе поступово збільшувати виробництво зернових, олійних культур,

овочів, фруктів та продукції тваринництва. За прогнозами, після відновлення ключової інфраструктури обсяг виробництва може зрости на 20-30% вже протягом перших 5 років після завершення війни, а в довгостроковій перспективі сільськогосподарське виробництво може повернутися до довоєнних показників і навіть перевищити їх завдяки впровадженню сучасних технологій.

Важливу роль у цьому процесі відіграватиме відновлення зрошувальних систем, що дозволить підвищити врожайність на півдні країни, де зрошуване землеробство є ключовим для стабільних урожаїв.

Модернізація систем зрошення, впровадження нових технологій прецизійного землеробства та автоматизованих систем управління фермерськими господарствами забезпечить стабільне зростання продуктивності аграрної галузі.

2. Підвищення рівня зайнятості та добробуту сільського населення. Відновлення аграрного сектору сприятиме створенню нових робочих місць у сільській місцевості, що дозволить не лише повернути людей, які залишили свої домівки через війну, але й стимулювати нову хвилю міграції у села та малі міста. Відновлення сільськогосподарських підпри-

Таблиця 1

Основні напрями відновлення аграрного сектору в Україні

Напрями	Основні заходи	Очікувані результати
1. Відновлення інфраструктури	Реконструкція елеваторів і складських приміщень	Збільшення обсягів зберігання продукції Зниження втрат продукції
	Відновлення транспортної інфраструктури (залізниці, дороги, порти)	Поліпшення логістики Відновлення експортних потоків
	Відновлення та модернізація систем зрошення	Підвищення врожайності в посушливих регіонах
2. Інвестиції та фінансування	Залучення міжнародних інвестицій	Збільшення фінансування для модернізації аграрного сектору Залучення іноземних партнерів
	Надання державних субсидій та грантів	Підтримка дрібних фермерів Відновлення виробничих потужностей
	Запровадження пільгових кредитних програм	Полегшений доступ до фінансування для придбання ресурсів та техніки
3. Технологічна модернізація	Впровадження прецизійного землеробства та агродронів	Підвищення ефективності виробництва Оптимізація використання ресурсів
	Цифровізація аграрного сектору	Покращення управління фермерськими господарствами Точне прогнозування врожаїв
	Використання відновлюваної енергії на сільськогосподарських підприємствах	Зниження витрат на енергію Підвищення екологічної стійкості
4. Відновлення ринків збуту	Диверсифікація експортних ринків (Азія, Африка, Латинська Америка)	Зменшення залежності від окремих ринків Розширення експортних можливостей
	Розробка нових логістичних маршрутів для експорту через європейські країни	Підвищення стабільності експортних поставок
	Відновлення внутрішнього попиту на сільськогосподарську продукцію	Підвищення споживання вітчизняної продукції Стимулювання зростання економічної активності
5. Розвиток людського капіталу	Професійна підготовка кадрів для агросектору	Підвищення кваліфікації працівників Адаптація до нових технологій
	Залучення молодих фермерів через гранти та кредити	Стимулювання розвитку малого бізнесу Відновлення сільських громад
	Розвиток кооперативів та агрокластерів	Оптимізація витрат на виробництво Покращення співпраці між фермерами та підприємствами

Джерело: систематизовано автором

емств та розвиток кооперативів та агро-кластерів сприятиме розвитку малого та середнього бізнесу у сільській місцевості, що підвищить загальний рівень зайнятості та добробуту населення. Крім того, розвиток людського капіталу через освітні програми та підвищення кваліфікації аграрних працівників забезпечить кращу адаптацію населення до сучасних технологій та нових умов ринку. Це сприятиме не лише підвищенню продуктивності, але й загальному покращенню якості життя у сільській місцевості, що є важливим фактором для запобігання депопуляції села.

3. Підвищення конкурентоспроможності аграрної продукції на світовому ринку. Інвестиції в технологічну модернізацію та впровадження інноваційних агротехнологій дозволять Україні підвищити якість та конкурентоспроможність своєї сільськогосподарської продукції на світовому ринку. Використання передових технологій для оптимізації виробничих процесів, цифровізації фермерських господарств та застосування сучасних методів управління дозволить знизити витрати на виробництво та підвищити ефективність роботи агропідприємств. Це також сприятиме розширенню ринків збуту української продукції та зміцненню позицій країни на міжнародних ринках. Диверсифікація експортних напрямів та зменшення залежності від традиційних ринків, таких як ЄС та Росія, відкриють нові можливості для експорту до країн Близького Сходу, Африки, Азії та Латинської Америки. Таким чином, збільшення експорту сільськогосподарської продукції забезпечить валютні надходження до державного бюджету, що є важливим для стабілізації економіки у післявоєнний період.

4. Відновлення продовольчої безпеки. Одним із головних ефектів відновлення аграрного сектору буде підвищення рівня продовольчої безпеки як для України, так і для світових ринків. Зважаючи на те, що Україна є одним із найбільших експортерів продовольства, зокрема пшениці та олії, відновлення її аграрного виробництва має вирішальне значення для забезпечення стабільного постачання продуктів харчування на глобальний ринок. Українське сільське господарство знову зможе задо-

вольнити внутрішній попит на основні продукти харчування та знизити залежність від імпорту. Відновлення виробничих потужностей дозволить знизити ціни на продукти харчування всередині країни, що сприятиме покращенню рівня життя населення та загальній економічній стабільності.

5. Підвищення стійкості та екологічності сільського господарства. Важливим довгостроковим ефектом є підвищення стійкості аграрного сектору до зовнішніх викликів, таких як зміна клімату, економічні кризи або нові конфлікти. Завдяки впровадженню сучасних агротехнологій, таких як прецизійне землеробство, діджиталізація та автоматизація, українське сільське господарство стане більш стійким до змін і зможе краще адаптуватися до глобальних трендів. Крім того, впровадження практик сталого землеробства та перехід до більш екологічно чистого виробництва дозволить зменшити негативний вплив аграрної діяльності на навколишнє середовище. Використання органічних методів вирощування, зменшення залежності від хімічних добрив і пестицидів, а також розвиток «зеленої» енергетики на аграрних підприємствах сприятиме екологічній стабільності та підтримці природних ресурсів країни.

6. Економічний ефект і стабілізація макроекономічних показників. Відновлення аграрного сектору також матиме значний позитивний вплив на загальну економіку України. Післявоєнне відновлення аграрної галузі, яка забезпечує близько 10-12% ВВП країни, дозволить збалансувати економічну систему, стабілізувати макроекономічні показники та збільшити експортні надходження. Очікується, що відновлення аграрної галузі допоможе знизити рівень безробіття, збільшити податкові надходження до державного бюджету та покращити інвестиційний клімат в Україні. Інвестиції в інфраструктуру, виробництво та людський капітал також сприятимуть розвитку інших галузей економіки, таких як транспорт, енергетика та будівництво.

Отже, впровадження комплексних заходів з відновлення аграрного сектору України дозволить досягти значних позитивних ефектів як у короткостроковій, так

і в довгостроковій перспективі. Відновлення виробничих потужностей, інфраструктури та земельного фонду забезпечить економічне зростання, підвищення рівня зайнятості та добробуту населення, відновлення продовольчої безпеки та конкурентоспроможності на світових ринках. Завдяки технологічній модернізації та інвестиціям у стійкість та екологічність, аграрний сектор стане однією з основних рушійних сил післявоєнного економічного відновлення України.

Висновки. Відновлення аграрного сектору України після війни є стратегічно важливим для забезпечення економічної стабільності країни, продовольчої безпеки та повернення на світові ринки сільськогосподарської продукції. Військові дії завдали значних збитків сільському господарству, включаючи руйнування інфраструктури, втрату земельних ресурсів, зниження виробництва та логістичні труднощі. Однак, попри ці виклики, аграрний сектор залишається одним із найбільш перспективних напрямів розвитку завдяки наявності родючих земель, досвіду ведення сільського господарства та міжнародній підтримці. Основними напрямками відновлення повинні стати: реконструкція зруйнованої інфраструктури, залучення інвестицій, впровадження сучасних технологій, диверсифікація ринків збуту та розвиток людського капіталу. Відновлення елеваторів, транспортних шляхів та систем зрошення дозволить відновити виробництво та експортні можливості. Інвестиції, державні субсидії та пільгові кредити сприятимуть модернізації сектору та підтримці фермерів. Технологічні інновації, такі як прецизійне землеробство і цифрові системи управління, підвищать ефективність та продуктивність аграрної галузі. Реалізація цих заходів матиме бага-

тогранний позитивний ефект: зростання обсягів виробництва, підвищення конкурентоспроможності української продукції на світовому ринку, створення нових робочих місць та відновлення сільських громад. Відновлення аграрного сектору забезпечить довгостроковий економічний розвиток України, сприятиме стабілізації макроекономічних показників та стане важливим чинником для післявоєнного відновлення країни.

Список використаної літератури:

1. Щуревич Л.М. Інноваційні перспективи в розвитку аграрного сектору в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. №10. С. 101-105.
2. Араніч В.І., Зоря О.П., Пісоцький А.А. Необхідність і значення економічного регулювання аграрного виробництва // *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2012. №1. С.140-142.
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року» від 03.03.2021 р. №179. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>.
4. Шийка Ю.Б. Організаційно-економічні особливості державної підтримки аграрного сектору економіки. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету*. 2013. №1. С.329-336.
5. Ціхановська В.М. Державне регулювання агропродовольчих ринків в умовах глобалізації. *Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки*. 2011. №2(53). С.97-102.
6. Батигіна О.М. Особливості правового регулювання саморегульованих організацій оптових ринків сільськогосподарської продукції в Україні. *Сучасні досягнення наук земельного, аграрного та екологічного права*. Х.: Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2013. С.75-77.

Soloshenko R. M. Directions of recovery of the agrarian sector of Ukraine in the post-war period

The article examines the directions of recovery of the agricultural sector of Ukraine in the post-war period, which suffered significant destruction due to military actions, including the loss of cultivated land, the destruction of infrastructure and a significant reduction in the volume of agricultural production. Based on the analysis of the current state of the industry, key challenges have been identified, such as the destruction of logistics infrastructure, the reduction of arable land areas due to mining, problems with access to sales markets, and funding shortages. The main directions of the restoration of the agricultural sector are proposed: reconstruction of destroyed infrastructure facilities,

---

restoration of irrigation systems, attraction of international investments, provision of state financial support in the form of subsidies and preferential loans, as well as the introduction of modern agricultural technologies and digital production management systems. The importance of human capital development through education and training of personnel for the agricultural sector, as well as the need to diversify export markets, is emphasized separately. The article reveals the potential effects of the implementation of these measures, including increasing production volumes, increasing the level of employment in rural areas, strengthening the competitiveness of Ukrainian agricultural products on world markets, and ensuring food security. The restoration of the agricultural sector is considered one of the key factors of economic stabilization and long-term development of Ukraine after the war. Implementation of the proposed measures will contribute not only to the restoration of the agrarian sector, but also to its transformation in accordance with modern world trends of sustainable development and «green economy». An important aspect is the introduction of environmentally friendly technologies in agricultural production, reducing dependence on chemical fertilizers and using renewable energy sources. This will not only increase the environmental sustainability of the industry, but also make Ukrainian products more attractive to international markets focused on environmental standards. Reconstruction and development of the agricultural sector will also help to overcome the social consequences of the war. The return of internally displaced persons to rural regions, the creation of new jobs and the improvement of living conditions will contribute to the revival of rural communities and reduce the level of migration. In general, the article offers a comprehensive approach to the recovery of the agricultural sector of Ukraine after the war, which includes economic, social and environmental aspects. This emphasizes the importance of coordinating the efforts of the state, business and international partners in the implementation of long-term programs that will ensure the sustainable development of the agricultural sector, its integration into global economic processes and improvement of the quality of life of the population.

Key words: *agrarian sector, post-war reconstruction, agriculture, investments, agrarian policy, sustainable development.*